

Tehtäviä

Aloita näistä

1. Ratkaise yhtälö

a) $4^x = 16$ b) $3^x = 81$

Ratkaisu

a) $x=2$

b) $x=4$

2. Ratkaise yhtälö

a) $(4^4)^x = 4^{16}$ b) $36^x = 6^8$

Ratkaisu

a) $4^{4x} = 4^{16}$, $4x=16$, $x=4$

b) $6^{2x} = 6^8$, $2x=8$, $x=4$

3. Ratkaise yhtälö

a) $5^{x+1} = 25$ b) $2^x + 7 = 23$

Ratkaisu

a) $5^{x+1} = 5^2$, $x+1=2$, $x=1$

b) $2^x = 16$, $x=4$

Paranna osaamistasi

4. (Matematiikan yo-koe, kevät 2007, lyhyt oppimäärä, tehtävä 6)

a) Millä x :n arvolla on $2^x=1$?

b) Ratkaise yhtälö $2^{x^2-2}=1$

Ratkaisu

a) $2^x=2^0, x=0$

b) $2^{x^2-2}=2^0, x^2-2=0, x^2=2, x=\pm\sqrt{2}$

(Toisen asteen yhtälön ratkaisussa voi hyödyntää esimerkiksi laskimen Solve-toimintoa.)

5. (Matematiikan yo-koe, kevät 2002, pitkä oppimäärä, tehtävä 2a)

Millä x :n arvolla on $e^x=1$?

Ratkaisu

$e^x=e^0, x=0$

6. Ratkaise yhtälö

a) $3^{3x+15} = 42$

b) $16^x = 2^{24}$

Ratkaisu

a) $3^{3x}=27=3^3, 3x=3, x=1$

b) $16^x=(2^4)^6, x=6$

7. Ratkaise yhtälö

a) $2^x+2^x+2^x=96$

b) $6^x+6^0+6^x+6^x+6^x=145$

Ratkaisu

a) $3 \cdot 2^x=96, 2^x=32, x=5$

b) $4 \cdot 6^x+1=145, 4 \cdot 6^x=144, 6^x=36, x=2$

Hieman enemmän haastetta

8. Ratkaise yhtälö

a) $2^x = 0.5$

b) $0.75^x = \frac{16}{12}$

Ratkaisu

a) $2^x = 2^{-1}, x = -1$

b) $0.75^x = \frac{4}{3}, \left(\frac{3}{4}\right)^x = \left(\frac{3}{4}\right)^{-1}, x = -1$

9. Ratkaise yhtälö $\frac{2^x+4}{3} = \frac{8+2^x}{5}$

Ratkaisu

$$5(2^x+4) = 3(8+2^x)$$

$$5 \cdot 2^x + 20 = 24 + 3 \cdot 2^x$$

$$2 \cdot 2^x = 4$$

$$2^x = 2, x = 1$$

10. Tutki muotoa $f(x) = a^x$ olevien kuvaajien muotoa ja selvitä, miten kantalukua vaikuttaa kuvaajien muotoon. Minkä pisteen kautta nämä kaikki kuvaajat kulkevat?

a) $f(x) = 2^x$

b) $f(x) = 1^x$

c) $f(x) = \left(\frac{1}{2}\right)^x$

d) $f(x) = \left(\frac{4}{5}\right)^x$

e) $f(x) = \left(\frac{3}{2}\right)^x$

Ratkaisu

Jos kantaluku $a > 1$, niin kuvaaja on aidosti kasvava. Toisin sanoen x -koordinaatin kasvaessa funktion arvot nousee kohti ääretöntä. x -akselia vasemmalle mentäessä arvot pienenevät ja kuvaaja lähestyy x -akselia (funktion arvo nolaa), muttei kuitenkaan koskaan saavuta sitä.

Jos puolestaan kantaluku $0 < a < 1$, kuvaaja on aidosti vähenevä. Toisin sanoen x -koordinaatin pienentyessä funktion arvot kasvavat kohti ääretöntä ja x -akselia oikealle mentäessä kuvaaja lähestyy x -akselia, kuitenkin koskaan saavuttamatta sitä.

EkspONENTTIFUNKTIO saa ainoastaan positiivisia arvoja, joten sen kuvaaja on aina x -akselin yläpuolella. Kun $x=0$, funktion arvo on kantaluvusta riippumatta yksi, sillä mikä tahansa luku potenssiin nolla on yksi. Näin ollen jokainen kuvaajista kulkee pisteen $(0,1)$ kautta. Huomataan myös, että kun $x=1$, funktion arvoksi saadaan kantaluku a , joten kukin funktioista kulkee myös pisteen $(1,a)$ kautta.

a) ja e) -kohdissa kyseessä on aidosti kasvava funktio.

c) ja d) -kohdissa kyseessä on aidosti vähenevä funktio.

b) -kohdan funktio on vakiofunktio, vaakasuora suora, funktion arvo on kaikkialla yksi, $f(x)=1$.

11. Tiedetään, että eräiden matojen määrä kolminkertaistuu tunnissa. Tällä hetkellä niitä on 200 kappaletta.

a) Määritä funktio, joka kuvaa matojen määrää ajan, t , kuluttua.

b) Kuinka monta matoa on 4 tunnin kuluttua?

c) Kuinka monta matoa ehtii syntyä 5 minuutin aikana?

d) Paljonko matoja oli 2 tuntia sitten?

Ratkaisu

a) Tunnin kuluttua matoja on $3^1 \cdot 200$.

Kahden tunnin kuluttua matoja on $3^2 \cdot 200$.

Kolmen tunnin kuluttua matoja on $3^3 \cdot 200$ ja niin edelleen. Siis ajan, t , kuluttua, matoja on $3^t \cdot 200$ kappaletta. Funktio, joka kuvaa matojen määrää ajan, t , kuluttua on $f(t) = 200 \cdot 3^t$.

b) $f(4) = 200 \cdot 3^4 = 16\,200$ (kpl)

c) $f\left(\frac{5}{60}\right) = 200 \cdot 3^{1/12} \approx 219.175$

Siis matoja syntyy ensimmäisen viiden minuutin aikana 19 kpl lisää.

d) $f(-2) = 200 \cdot 3^{-2} \approx 22.222$

Vastaus: Kaksi tuntia sitten matoja oli 22 kpl.

Samaan tulokseen päästään, jos merkitään matojen määrää 2 tuntia sitten m -kirjaimella ja ratkaistaan se yhtälöstä $3^2 \cdot m = 200$.

Huomautus. Matojen määrä vastauksessa on pyöristetty alaspäin lähimpään kokonaislukuun, sillä ei ole mahdollista, että madot syntyisivät vain osittain.

12. Olkoon $f(x) = 5^x$. Laske

$$-\frac{1}{4}(5(f(x+1)) - f(x+2)) - 4f(x)$$

Ratkaisu

$$\begin{aligned} -\frac{1}{4}[5(5^{x+1}) - 5^{x+2}] - 4 \cdot 5^x &= -\frac{1}{4}[5^{x+2} - 5 \cdot 5^{x+2} - 4 \cdot 5^x] = -\frac{1}{4}[-4 \cdot 5^{x+2} - 4 \cdot 5^x] = \frac{-4(5^{x+2} + 5^x)}{-4} \\ &= 5^{x+2} + 5^x \end{aligned}$$